

Вчитель. Крайнік Лариса Олександрівна.

Тема. Київська держава (Русь-Україна) Ярослава Мудрого.

Мета: ознайомити учнів зі змінами, що відбулися в Київській державі за часів правління Ярослава Мудрого, розглянути зовнішню та внутрішню політику; розвивати вміння працювати з текстом, з документами, давати характеристику історичним діячам; виховувати правову культуру, культуру спілкування – вміння вислуховувати чужу думку й поважати її.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу з використанням інтерактивних вправ та мультимедійних технологій.

Обладнання: відео фрагмент «Обличчя української історії. Ярослав Мудрий»; вправа «Три кроки» (роздавальний матеріал); Свідерський Ю. Ю., Ладиченко Т. В., Романишин Н. Ю. Історія України: підручник для 7 класу. – К.: Грамота, 2007; настінна карта «Русь-Україна»; атлас з історії України для 7 класу; портрет Ярослава Мудрого; картки із завданнями.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

1) Активізація уваги учнів.

Вчитель звертається до учнів.

Вже пролунав дзвінок, і ми починаємо урок. Всі за парти тихо сіли і підручники відкрили.

2) Вчитель пояснює, як працювати з вправою «Три кроки».

Учням роздають картки з вправою «Три кроки».

	Крок перший Запрограмуй результат	Крок другий Оціни себе сам	Крок третій Експрес-контроль
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			

На
кожному
уроці ви

9			
10			
11			
12			

працюєте, виконуєте різноманітні завдання. За свою роботу отримуєте оцінку. До сьогоднішньої оцінки у вас є три кроки. Уважно розгляньте свою схему-таблицю. Зараз ми знаходимось на першому кроці «Запрограмуй результат». Позначте ту оцінку, яку хотіли б отримати на уроці. До наступних кроків повернемось пізніше.

II. Перевірка домашнього завдання.

1. Вчитель роздає картки з завданнями і декілька учнів виконують їх письмово.

Картки із завданнями:

1. В якому році прийнято християнство?
2. Написати роки правління Володимира Великого
3. Як Володимира називають у фольклорних творах?
4. Як Володимира називають історики?
5. Як Володимира називають священики?
6. За часів Володимира тризуб, зображенням якого позначали князівську власність перетворився на державний символ? (так чи ні)
7. В чому суть державної реформи Володимира. (коротко охарактеризувати)

2. Бесіда за запитаннями:

- 1) Яких змін зазнала територія Русі-України за Володимира Великого? Покажіть на карті кордони держави.
- 2) Яких заходів вжив князь Володимир для зміцнення Русі?
- 3) Яка реформа Володимира мала найбільший вплив на подальший розвиток Київської держави? Обґрунтуйте відповідь.

III. Мотивація навчальної діяльності

Вчитель. Діти розгляньте портрет.

Це Ярослав - син князя Володимира Великого. Роки його князювання (1019 – 1054 рр.) – час найбільшого піднесення Русі-України.

Як ви думаєте, які риси характеру можуть бути притаманні для цієї людини?

Діти висловлюють свої думки.

Вчитель. Під впливом перечитаних популярних курсів історії України Івана Крип'якевича Олександр Олесь написав історичну поему «Княжа Україна».

Вчитель зачитує уривок з поеми «Княжа Україна» О. Олесь про Ярослава Мудрого.

«... мудрість Ярослава

Вся була в його ділах,

У державнім будівництві,
Владі, устрою, в судах».

Тож давайте більш детально познайомимося з часами правління князя Ярослава Мудрого.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель. Сьогодні ми розглянемо тему: (записати тему уроку в зошити).

Тема. Київська держава (Русь-Україна) Ярослава Мудрого.

Матеріал будемо вивчати за таким планом.

План

1. Міжусобна боротьба після смерті князя Володимира Великого.
2. Внутрішня політика Ярослава Мудрого.
3. «Руська правда» – перший звід давньоруського права.
4. Зовнішня політика князя.
5. Оцінка діяльності Ярослава Мудрого.

1. Міжусобна боротьба після смерті Володимира Великого.

1) Вчитель звертається до учнів із запитанням.

Що таке міжусобна боротьба?

Діти висловлюють свої думки. Вчитель узагальнює їх відповіді.

2) Виступ учня (випереджальне завдання).

Князь Володимир Великий мав багато синів, між якими після його смерті розпочалася кривава боротьба за київський престол.

1015 року під час боротьби гинуть Борис, Гліб і Святослав від рук Святополка. У першій битві з Ярославом навесні 1016 року Святополк зазнає поразки. 1018 року за підтримки свого тестя польського короля Болеслава I Святополк знову утверджується в Києві. Восени 1018 року кияни піднімають повстання проти його правління. Навесні 1019 року Святополк робить останній похід на Київ, де зазнає поразки від військ Ярослава. 1023 року проти Ярослава виступає тмутараканський князь (брат) Мстислав; сутичка закінчилася укладенням мирного договору. З 1036 року, після смерті Мстислава, Ярослав стає «самовладцем Руської землі».

Вчитель узагальнює розповідь учня.

2. Державна діяльність князя Ярослава Мудрого.

1) Вчитель дає завдання учням самостійно прочитати текст підручника на с. 70 та відповісти на запитання, записані на дошці.

1. Яке місце посідала Русь-Україна за часів князя Ярослава?
2. Які держави за кількістю населення були більшими від Русі?
3. Яке першочергове завдання поставив перед собою Ярослав на початку свого

правління?

4. Як ставився Ярослав до людей, що не хотіли йому коритися?
5. Назвіть перші кроки князя у внутрішній політиці.
6. До чого призвело удосконалення управління, пом'якшення данини?
7. Внаслідок чого за часів Ярослава пожвавилася внутрішня торгівля?

2) Розповідь учителя.

Розуміючи значення Києва як політичного і духовного центру Русі, Ярослав приступив до грандіозної розбудови міста. Великий князь задумав перетворити руський столий град на другий Константинополь – столицю могутньої держави, яка суперничала б з Візантією.

Територія нового граду складала близько 70 га., тобто зросла в сім разів порівняно з дитинцем Володимира. У цих межах місто в основному й розвивалося наступні 200 років. Довжина міського валу (14 м. висоти і 30 м. ширини в основі) становила 3,5 км.

На цих валах стояли високі дубові стіни. Перед валами були викопані глибокі рови, заповнені водою.

Окрасою міста стали Золоті ворота – головний в'їзд до нього.

3) Виступ учня про Золоті ворота (випереджальне завдання).

Існують різні погляди, чому головна міська брама має таку назву. Одні вважають, що парадний в'їзд у Київ був названий так, як у Царгороді, з яким столиця Русі-України перебувала в постійному суперництві. Інші вважають, що під час в'їзду до столиці треба було заплатити мито. Чимало науковців схиляються до думки, що дерев'яні стіни для захисту від пошкоджень були захищені листами міді. Кожен, хто прибував до Києва в сонячний день, бачив яскравий блиск Золотих воріт. Плинув час, змінювалися правителі, приходили нові й нові завойовники... Та нікому так і не вдавалося підкорити собі Золоті ворота. Такими могутніми вони були. Недаремно «порубати» Золоті ворота означало взяти місто штурмом. Київські Золоті ворота – це одна з не багатьох пам'яток оборонної архітектури Київської Русі, що збереглася до наших днів.

4) Розповідь вчителя

У 1036 році до Києва підійшло величезне військо печенігів. Навіть літописець зазначив, що не було кочівникам ліку. Київський князь Ярослав вирішив дати бій степовикам у полі «поза градом», тобто за містом. Посередині своїх лав поставив він варягів, попереду — лучників, а з боків — власну дружину. Цілий день тривала кривава битва, і тільки ввечері вдалося здолати печенігів.

Літопис Руський сповіщає нам: «Була січа жорстока, і ледве надвечір узяв гору Ярослав. І побігли печеніги в різні боки, і не знали, куди бігти. Одні, тікаючи, тонули в Дніпрі, другі в інших річках, а треті бігають хтозна-де до нинішнього дня». Після цієї

битви печеніги відкочували в степи й ніколи більше не нападали на Руську Землю. На місці перемоги князь Ярослав у 1037 році звелів закласти храм на честь Софії — Божої премудрості. Так піднісся у височінь Софійський собор.

Величні й гармонійні форми Софії Київської, увінчаної 13 куполами, урочисто-святкове її внутрішнє опорядження викликали захоплення сучасників. Він був однією з найбільших будівель свого часу.

У 1051 році на схилах Дніпра заснований відомий нині в усьому світі Києво-Печерський монастир.

За свою багатовікову історію всі пам'ятки архітектури пережили навали ворогів, пограбування, часткові руйнування, ремонти і перебудови.

5) Робота з картою.

Ярослав Мудрий розбудовував не тільки Київ, а й інші міста Русі: Чернігів, Переяслав, Турів. За його правління виникли Корсунь, Юр'їв. **(учні показують на карті, в атласі)**

3. «Руська правда» - перший звід давньоруського права.

1) Робота над формуванням історичних понять (учні записують у зошит)

Закон - встановлене найвищим органом державної влади загальнообов'язкове правило, яке має найвищу юридичну силу.

2) Розповідь учителя

До появи писемних законів судили на основі звичаєвого права. Якщо людину вбивали, то її родичі повинні були знайти злочинця і вбити — «кровна помста»; за каліцтво родичі скривдженого мали право зробити те саме з кривдником (звідси відомий вислів «зуб за зуб, око за око»). За Ярослава Мудрого було складено перший звід писаного давньоруського права «Руська Правда».

До збірника входило 18 статей, у яких зазначалося, як карати за ті чи інші злочини. «Руська правда» обмежила застосування кровної помсти та понівечення, замінюючи їх штрафами. Штрафи та покарання залежали також від соціального стану потерпілого. За найбільш серйозні — у людини забирали все майно, яке у неї було, виганяли з общини або перетворювали на холопа (раба). Штрафи сплачували на користь скривдженого і в казну князя. Судив зазвичай сам князь або його довірені особи.

3) Робота з підручником

Учні опрацьовують «Історичну цікавинку». Приклади кримінальної відповідальності за «Руською Правдою» в підручнику с. 74, дають відповіді на питання:

Яким чином встановлювали провину підозрюваного у важкому злочині?

Які існували покарання за підпал будинку?

Чому згідно «Руської Правди» дуже суворо карали за злочини проти живої

природи?

4) Метод «Займи позицію».

Вчитель звертається до учнів. Ви, як цивілізовані й освічені люди ХХІ століття, проаналізувавши цей закон, дайте йому оцінку. Чи можна «Руську Правду» віднести до правових документів?

4. Зовнішня політика князя.

1) Пояснення учителя

Ярослав Мудрий приділяв особливу увагу внутрішній політиці. Що ж робив князь для піднесення Русі-України на міжнародній арені?

1036 р. усунуто печенізьку загрозу.

У поляків відвоювали землі, втрачені під час міжусобних війн.

Встановлені добросусідські відносини з країнами Західної та Центральної Європи та закріплені династичними шлюбами.

2) Робота із схемою «Династичні шлюби за Ярослава Мудрого».

Пояснення вчителя.

Не випадково сучасники називали Ярослава «тестем Європи».

Вчитель звертається до учнів, щоб вони пояснили чому його так називали.

6. Оцінка

діяльності
Ярослава
Мудрого.

1) Метод «Прес». Учні відповідають на запитання.

Чому з ім'ям Ярослава Мудрого пов'язують розквіт Русі-України?

Діти висловлюють свої думки.

2) Повідомлення учня (випереджальне завдання).

Учень вдома провів невелике дослідження щодо оцінки діяльності Ярослава Мудрого відомими істориками.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Перегляд відео фрагменту «Обличчя української історії. Ярослав Мудрий».

2. Вправа «Три кроки».

Вчитель. Ми підійшли до другого кроку «Оціни себе сам». Поставте собі оцінку за роботу на уроці.

Експрес – оцінювання «Історичний орнамент: так чи ні» (із взаємоперевіркою).

1. Першим збірником законів на Русі була Салічна правда.
2. Мирна угода між Мстиславом і Ярославом була підписана в 1026 році.
3. Дочка Ярослава Мудрого Анна стала дружиною французького короля Генріха I.
4. Князь Ярослав Мудрий був сином князя Ігоря.
5. Основною святинею Києва був Києво-Печерський монастир.
6. 1036 р. Ярослав розгромив половців.
7. Князь Ярослав Мудрий помер в 1054 році.
8. Остаточно Ярослав утвердився у Києві в 1016 р.
9. Місто Ярослава розміщувалося в тих же кордонах, що і місто Володимира.
10. 1037 р. було розпочато будівництво Софійського собору.
11. Ярослава називали «тестем Європи».
12. Золоті ворота - головний в'їзд до Києва, були виготовлені із золота.

Відповіді на запитання:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
так		X	X			X	X			X	X	
ні	X			X	X			X	X			X

На третьому кроці «Експрес – оцінювання» занотуйте оцінку, яку отримали за вправу (1 бал за правильну відповідь).

VI. Підсумок уроку.

Вчитель підводить підсумки уроку, аналізує роботу учнів і виставляє їм оцінки.

VII. Домашнє завдання.

1. Опрацювати параграф 7.
2. Виконати завдання в контурній карті с. 3.